

להתזדנע ולהגלות מהמדי התורה בכל דף בשי"ס

שבת דף ז

בענין בית שאין תוכו עשרה

בשבת דף ז: גופא אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה, על גנו מותר לטלטל בכלו, בתוכו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. אמר אבוי ואם חקק בו ארבעה על ארבעה והשלימו לעשרה, מותר לטלטל בכלו, מאי טעמא הוי חורי רשות היחיד, וחורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו, דאיתמר חורי רשות היחיד דמו וכו'.

- א -

הבדל בין מחיצות שבת ובין דפנות הסוכה

של עשרה טפחים, יש בעומק זה דין רשות היחיד. ולא זו בלבד שבעומק זה יש בו דין רשות היחיד, אלא דמאחר שיש בתוך החקק דין רשות היחיד, יש גם לסביבות החקק דין רשות היחיד, והוא מדין חורי רשות היחיד. ג

ומסתמת הגמרא משמע דאין הבדל באיזה מקום בבית חקק שיעור ארבעה על ארבעה, כי אפילו אם חקק זה הוא מרוחק מן מחיצות הבית, הרי הוא ג"כ רשות היחיד.

חקק שאינו סמוך למחיצה מועיל בשבת ואינו מועיל בדופן סוכה / אם צריך שמחיצת הבית בעצמה תהא בו עשרה טפחים - תוס', תר"י, רא"ש, מג"א, יד אפרים, רשב"א ור"ן, בית מאיר -

א. מתבאר בגמרא דבית שאין בתוכו עשרה טפחים דינו ככרמלית שאין מטלטלין בתוכו אלא בארבע אמות, כי רשות היחיד הוא דוקא כשיש בו גובה בשיעור עשרה טפחים. א ג

אמנם אם חקק בתוכו במשך שיעור ארבעה טפחים על ארבעה עומק

השלמות והוספות

בית שאין בו עשרה טפחים דינו ככרמלית, כיון שאינו ראוי לדירה כשאין בו אור עשרה טפחים.

הבדל בזה בין בית מקורה ובין חצר שאינו מקורה

- ר"ן, ר"ח, מנחת פתים -

א הר"ן (דף ב: מדפי הרי"ף) כתב דמה שאמרו שבית שאין בו עשרה חלל וכו' בתוכו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות, זהו משום דכיון דלא חזי לדירה הוה ליה כרמלית, ע"כ. וכן כתב רבנו חננאל דכיון דלא חזי לדירה אין המחיצות מועילות, ונחשב כמו שאין לו מחיצות, ע"כ. ודבריהם מובאים במשנ"ב ס' שמ"ה בשער הציון סקס"ה.

וכתב בספר מנחת פתים ס' שמ"ה סעיף ט"ו דמדברי הר"ן מוכח דדין זה דאם אין בו חלל עשרה טפחים אין מטלטלין בתוכו, הוא דוקא בבית שיש בו תקרה, דכיון שהוא נמוך ואין בו אור עשרה, לפיכך אין מטלטלין בו. אע"ג שהמחיצות שסביב הבית יש בהם עשרה טפחים, אבל בחצר שאינו מקורה, אם יש במחיצות שמסביב החצר שיעור עשרה, והקרקע שבחצר מוגבה יותר ולכן אין במחיצה שבפנים שיעור עשרה טפחים, מכל מקום כיון שאין החצר מקורה והוא ראוי לדירה, יש בו דין רשות היחיד ומטלטלין בו.

וכתב שזה מוכח מהא דגידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין, כדא"ל בשו"ע ס' שס"ב סעיף ב' דתל שגובה חמשה והשלימו לעשרה ע"י שעשה עליו מחיצה גבוהה חמשה חשוב מחיצה גמורה, וא"כ הוא הדין בחצר שהמחיצה שבחוצה לו גבוה עשרה וקרקעית החצר מוגבה יותר ואינו גובה עשרה, דודאי מטלטלין בתוכו, דלא גרע מחצר שקרקעיתה גבוה חמשה טפחים, והוסיפו על אותו גובה מחיצה חמשה, דאע"ג שבתוכו אין בו עשרה טפחים בתוך המחיצה, אפילו הכי דינו כרשות היחיד, ודוקא

בית שאין בו עשרה טפחים אם מן התורה יש בו דין רה"י או לא

- ביאור הלכה, חזון איש -

ב בעיקר דין זה דבית שאין בו עשרה בתוכו דינו ככרמלית, כתב בביאור הלכה ס' שמ"ה סעיף ט"ו (ד"ה תוכו) דלכאורה פירושו דאם הוציא מזה לרשות הרבים אינו חייב, שהרי הוא כרמלית. אלא שכתב דבאמת יש להסתפק דאולי מן התורה דינו כרשות היחיד, אלא דרבנן גזרו ואמרו דלחומרא דינו ככרמלית שאין מטלטלין בו, וקצת אסמכתא לזה מלשון הגמרא דאמר בתוכו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות, ולא אמר בקיצור דבתוכו הוא כרמלית, ומשמע דמעיקר הדין אינו כרמלית אלא רשות היחיד, ואפילו הכי אין מטלטלין בו, ונפק"מ שאם הוציא ממנו לרשות הרבים חייב חטאת.

אמנם בחזו"א אור"ח ס' ס"ה סקס"ז מביא ספיקו של הביה"ל, והוא מוכיח מדברי הגמ' לפי"ד התוס' דבית שאין בתוכו חלל עשרה טפחים דינו מן התורה כמקום פטור, ואם מוציא ממנו לרה"ר פטור.

חקק בעומק שיעור עשרה טפחים אם יש על שאר הבית דין חורי רשות היחיד

- שפת אמת -

ג בשפת אמת מצדד דמה שאמרו בגמ' שאם חקק בתוך הבית להשלים עד עשרה טפחים אז גם מה שמסביב החקק נעשה רשות היחיד מדין חורי רשות היחיד, זהו

לסכך, אבל גבי שבת צריך רק שהרשות יהא משתמר ע"י המחיצות, ואפילו אם הם רחוקים ממנו הרבה הרי הוא רשות היחיד, לפיכך על ידי מחיצות החיצונות שהן גבוהות עשרה נקרא רשות היחיד, אבל לא ע"י הפנימית שאין שפת החקק מצטרף עמהן, כיון שרחוקים ממנו ג' טפחים, ע"כ.

ולכאורה מבואר מדברי הרא"ש שהוא משלב תירוץ התוס' עם תירוץ התו"י הנ"ל שניהם כאחד, דמה שמועיל חקק של ד' על ד' כשהוא רחוק מן המחיצות הוא משום דגבי שבת צריך רק שהרשות יהא משתמר ע"י המחיצות, אמנם זהו בתנאי שהמחיצות החיצונות בלבד הן גבוהות עשרה. וכמבואר ביד אפרים בשו"ע או"ח סי' שמ"ה דכיון שמבחוץ הם גבוהים עשרה עם הקירוי, נהי דמצד פנים אין חללה של מחיצה גבוהה עשרה, הולכין אחר צד החיצון שגבוה עשרה בצירוף הקירוי, כיון דעכ"פ הרשות שבפנים משתמר על ידם של המחיצות והם גבוהים מבחוץ עשרה טפחים. ז

ובמג"א סי' שמ"ה סקי"ג מביא דברי הרא"ש, וכתב דמשמע מדברי הרא"ש דאם אין המחיצות גבוהים עשרה אפילו עם הקירוי, צריך שיהא החקק סמוך לכותל פחות מג' טפחים. והיינו, דאם מחיצות הבית בעצמן אינן גבוהות עשרה אפילו עם הקירוי, אע"ג שביחד עם החקק יש כאן עשרה לא מהני, כיון שהם רחוקים מן המחיצה יותר מג' טפחים. וכן כתב בשו"ע הרב שם סעיף כ"ב.

אמנם ביד אפרים מתקשה בזה, שהרי מדברי התוס' בשבת ובסוכה הנ"ל משמע דלא כדעת הרא"ש בזה, שהרי התוס' מתרצים הקושיא משום דבסוכה צריך שיהא הדופן סמוך לסכך, משא"כ בשבת שהמחיצה הוא למנוע רגל רבים, ובתו"י מתרצים משום דשאני בית שאין בו תוכו עשרה שעכ"פ יש שיעור עשרה במחיצות החיצוניות, ומשמע שתירוץ התוס' אינו כסברת התו"י דמועיל משום שבמחיצות החיצוניות יש שם

והנה בתוס' (ד"ה ואם) מקשים בשם הריב"א, שהרי בסוכה דף ד'. שנינו דין זה גם לענין סוכה שאם אין בה גובה עשרה טפחים מועיל חקק להשלימה לעשרה, אכן שם אמרו דזה מועיל דוקא אם החקק הוא סמוך להדפנות בפחות מג' טפחים, אבל אם הוא רחוק מן הדפנות ג' טפחים פסולה, ומאי שנא דלענין שבת לא חילקו בגמ' בין אם החקק סמוך למחיצת הבית או שהוא רחוק ממחיצת הבית. ה

ומתיר הריב"א דיש הבדל בזה בין דיני דפנות סוכה ובין מחיצות לענין שבת, דדוקא בדפנות סוכה צריך שיהא החקק סמוך לדופן פחות מג' טפחים, משום דבסוכה צריכים שיהיו הדפנות סמוכות לסכך, כדשינונו שם דף י"ז. שגם אם למעלה הרחיק את הסכך מן הדפנות ג' טפחים פסולה, וזהו משום דדפנות סוכה נלמד (שם דף ו'): מקרא דבסכת בסכת בסכות, ולכן צריך שהחקק יהא סמוך לדופן פחות מג' טפחים, שנוכל לצרף הגידוד של חקק אל המחיצות, כדי שיהיו סמוכות לסכך שכנגד החקק.

ובתוס' בסוכה שם (סד"ה פחות) מבארים יותר, וכתבו דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים, לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך. ה

והנה בתוספות ישנים מתרצים קושיא זו בדרך אחרת, דהכא הרי מבחוץ ישנן מחיצות גבוהות עשרה, ואין צריך לצרף החקק לשיעור אורך המחיצה, אלא דכיון שבתוכו אין אויר עשרה, לכן אין עליו דין רשות היחיד כי אם ע"י שחוקק בו ד' על ד' שיהא בו אויר עשרה, ובזה נעשה רשות היחיד. אבל בסוכה שם הרי גם מבחוץ אין הדופן גבוה עשרה, אלא שלכן הוא חוקק מבפנים כדי שע"י החקיקה יבא להשלים שיעור עשרה, לכן צריך שיהא החקק סמוך ג' טפחים אל הדופן כדי לצרף החקק אל הדופן.

והנה הרא"ש סי' י"א כתב דדוקא גבי סוכה צריך מחיצות סמוכות

השלמות והוספות

שתהא סוכה כשרה מן התורה, לכן צריך שיהא הדופן סמוך לחקק, אבל הכא שהוא רק להתיר איסור טלטול דרבנן, מועיל גם כשאנו סמוך למחיצת הבית, ומוכח מקושייתם שהנידון הוא לעשותו רשות היחיד מדאורייתא.

הבדל דין גדר דין דופן סוכה ובין גדר דין מחיצה לעשות רשות היחיד לשבת

- ח"י הריטב"א -

ה' בח"י הריטב"א בסוגיין כתב על קושיא זו בזה"ל, י"ל דהתם בעינן מחיצות של סוכה, דרחמנא קפיד שיהיו לה דפנות, אבל הכא לא בעי אלא שיהא עומד מוקף מחיצות, ושיראה עצמו תוך מחיצות, עכ"ל.

ויראה כוונתו, דיש הבדל בין דין מחיצות סוכה ובין דין מחיצות שבת, כי בסוכה עצם דופן הסוכה הוא הדבר הנרצה, כי זהו המכשיר את הסוכה. אמנם במחיצות שבת להעשות רשות היחיד, הדבר הנרצה אינו גוף המחיצה עצמה, אלא המכוון הוא שהמקום יהא מוקף במחיצות, ולכן דוקא במחיצות שבת דהעיקר הוא שהמקום יהא מוקף מחיצות, מועיל גם אם אין החקק סמוך למחיצת הבית, כי סוף סוף הוא מקום מוקף מחיצה, אבל בסוכה שהנרצה הוא הדופן עצמו, צריך שיהא הדופן על יד החקק.

ז' בתוספות הרא"ש מוסיף עוד בזה, וכתב דגבי שבת מחיצות חיצונות של הבית היינן ליה מחיצות, דאע"פ שרחוקות מן הגג אין בכך כלום, כי הוא משתמר על ידם,

דוקא בחקק פחות מעשרה טפחים, ובזה השלים את המחיצה שלמעלה שיהא בה שיעור עשרה לעשות את החקק לרשות היחיד, לפיכך נידון מה שסביב החקק לחורי רשות היחיד, אבל אם חקק עומק עשרה טפחים, שאז נעשה החקק רשות היחיד מחמת עצמו כיון שיש בו עשרה טפחים, אז אין נעשה מה שסביבותיו רשות היחיד מדין חורי רה"י, כי אין סברא שבור עשרה שיש מחיצה של טפח מרוחק כמה מן הבור שיתחשב כולו חורי רה"י. [אמנם כתב בדברי הי"מ המובא בח"י הרשב"א מוכח דלא כסברא ז].

חקק בו ד' על ד' נעשה רשות היחיד מדאורייתא לחייב על הוצאה לרשות הרבים

- ראש יוסף -

ד' בראש יוסף בסוגיין מתבאר דהיה מקום לומר דמה שאמרו בגמרא דבית שאין תוכו עשרה בתוכו וחקק בו ארבעה על ארבעה והשלימו לעשרה מותר לטלטל בכולו, אין הכוונה שנעשה בזה רשות היחיד דאורייתא לחייב מי שהוציא ממנו לרשות הרבים, דבאמת אינו רשות היחיד דאורייתא, אלא שמוותר לטלטל בו אפילו מדרבנן, כיון שהוא מוקף מחיצות ויש בו שיעור עשרה.

אמנם כתב דמקושיית התוס' שמקשים דמאי שנא דבסוכה צריך שיהא החקק סמוך לדופן ובשבת אין צריך שיהא סמוך לדופן, מוכח שסוברים שנעשה בזה רשות היחיד דאורייתא, דאל"כ אין להקשות משבת אסוכה, שהרי יש לומר דהתם צריך

דבמחיצות שבת אין צריך שיהא החקק סמוך למחיצות הוא משום דלענין שבת אין ההקפדה במחיצות ממש שיהו מכשירות את החקק, אלא העיקר שיהא החקק נשמר על ידיהן שלא יהו הרבים בוקעין בו, הוא מוסיף וכתב, דכיון שיש בחקק רוחב ארבעה על ארבעה ויש בגבהו כשיעור רשות היחיד עם גובה המחיצות, והמחיצות שומרות אותו מבחוץ, אין צריך שיהא החקק קרוב למחיצה, ויכול להיות מרוחק ממנו כמה, ע"כ. וכן כתב הר"ן שם (דף ב': מדפי הרי"ף).

וכתב בבית מאיר סי' שמ"ה סעיף ט"ו דמדברי הרשב"א והר"ן האלו מבואר דלא כהרא"ש הנ"ל, אלא דכיון דעיקר מחיצות שבת הם למנוע שלא יהיו רגל הרבים בוקעין בו, לכן כל שחקק זה שגובהו עשרה הוא מסובב במחיצות, הרי הוא רשות היחיד, ואע"ג שהמחיצה עשרה מתהווה מצירוף של מה שבתוך החקק עם חלק המחיצה שמסביב הבית שאין בה שיעור עשרה טפחים. וכבר העיר באליה רבא שם סק"ב על דברי המג"א הנ"ל דמדברי הר"ן מוכח דאין צריך שתהא המחיצה מבחוץ עשרה טפחים. וראה עוד כאן להלן.

- ב -

צירוף חצי מחיצה עם חצי גירוד

אכן מדברי הר"ן שלפנינו לכאורה מתבאר דאין צריך שיהיו התל והמחיצה שעליו תוך ג' טפחים, שהרי הר"ן מפרש דבבית שאין בו עשרה וחקק בו עשרה במשך ד' על ד', אין צריך שיהא זה סמוך למחיצת הבית, וגם אין צריך שתהא מחיצת הבית עשרה טפחים, והוא מסתייע לזה ממה שגידוד ומחיצה מצטרפין, הרי שהם מצטרפין אפילו כשהם רחוקים יותר מג' טפחים.

ובשפת אמת בסוגיין העלה ג"כ דהעיקר כדברי הר"ן דלגבי מחיצת שבת יש לצרף חצי כותל של מחיצת הבית עם חצי המחיצה שבתוך החקק, אע"ג שהן מרוחקין זה מזה, דזה מוכח מהא דמחיצה חמשה וגידוד חמשה מצטרפין אע"ג שאין במחיצה אלא חמשה, ולא התנו בגמרא דצריך שיהיו המחיצה והגידוד סמוכין זה לזה בג' טפחים.

ולא עוד, אלא שכתב כן אפילו בדברי הרא"ש הנ"ל, דאין כוונתו לשלב תירוץ התוס' עם תירוץ התו"י כאחד ולומר שצריך שיהיו מחיצות הבית עשרה טפחים, וכמו שמפרש המג"א בדברי הרא"ש, אלא כוונת הרא"ש הוא לומר דלענין מחיצות שבת לעשותו רשות היחיד אין צריכים לאחד ולצרף את המחיצה שבתוך החקק אל המחיצה החיצונית שמסביב הבית, אלא דכיון דבין רשות הרבים ובין תוך החקק יש הפסק מחיצה חיצונית בצירוף הפנימי בשיעור עשרה, נעשה בזה רשות היחיד. והוא מוסיף, דודאי לא נתכוין הרא"ש לומר שמצרפין טפח העליון שבמחיצת הבית שכנגד קירוי הבית, למחיצת עשרה טפחים בתוך הבית. ז'

שיעור מחיצה, אלא דטעם זה מועיל לעצמו דכיון שהמחיצה הוא רק למנוע רגל הרבים לכן אין צריך שיהא החקק סמוך למחיצה.

ומצד הסברא, בספר זכרון שמואל (להגר"ש רוזובסקי ז"ל) סי' כ"ו (אות ב') מבאר דברי הרא"ש דנהי שמחיצת שבת הוא למנוע רגל הרבים מכל מקום צריך מחיצה אחת של עשרה טפחים, ואם החקק רחוק מן המחיצה אין זו מחיצה אחת, אלא דבזה חלוק דין מחיצת שבת מדין מחיצת סוכה, דבמחיצת סוכה כל שהחקק רחוק מן המחיצה לא יועיל אפילו אם מבחוץ יש בה עשרה טפחים, כי אפילו אם יש בה עשרה טפחים מבחוץ הרי צריך שיהיו הדפנות סמוך לסכך, והסכך הכשר הוא דוקא מה שבתוך החקק, אבל במחיצת שבת שאין צריך אלא למנוע רגל הרבים, אין צריך שתהא המחיצה סמוכה לחקק, אמנם צריך שתהא עכ"פ מחיצה אחת, ואם אין בה עשרה מבחוץ, נמצא שאין כאן מחיצה אחת לעשותו רשות היחיד.

אמנם בח' הרשב"א בסוגיין כשמביא בשם התוספות דהטעם

אם אפשר לצרף כשרחוקין זה מזה ג' טפחים

- ר"ן, ביאור הלכה, שפת אמת -

ב. הר"ן שם כשכתב דאפילו אם אין במחיצת הבית שיעור עשרה טפחים, כיון שבהצטרפות מחיצת הבית ומחיצת החקק יש בו עשרה הרי הוא רשות היחיד, הוא מוכיח כן שהרי קיי"ל דגידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין, וכן אמר רבי יוחנן להלן דף צ"ט. דבור וחולייתיה מצטרפין לעשרה, ותניא כוותיה.

והיינו, דהנה בעירובין דף צ"ג: א', והלכתא גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין, ופירש רש"י (ד"ה גידוד) דהיינו חצר שקרקעיתה גבוה חמשה טפחים, והוסיפו על אותו גובה מחיצה חמשה. וכן כתב בטור ובשו"ע סי' ס"ב סעיף ב' דתל שגבוה חמשה והשלימו לעשרה ע"י שעשה עליו מחיצה גבוהה חמשה, חשוב מחיצה לטלטל וכל דבר. וא"כ מוכח מזה דיש לצרף חמשה טפחים שבתוך החקק עם חמשה טפחים של מחיצת הבית, ובזה נעשה רשות היחיד, ואין צריך שתהא מחיצת הבית עשרה טפחים.

והנה במה שאמרו בשו"ע סי' ס"ב סעיף ב' דתל שגבוה חמשה והשלימו לעשרה על ידי שעשה עליו מחיצה גבוהה חמשה, חשובה מחיצה לטלטל ולכל דבר, מסתפק בביאור הלכה שם (ד"ה שעשה) מהו הדין בהרחיק המחיצה משפת התל ג' וד' טפחים ויותר, אם גם בזה מצטרפין התל והמחיצה שעליו למחיצה גמורה, והוא מצדד לומר דנחלקו בזה התה"ד והגר"א בסעיף שני"ח סעיף ב'.

השלמות והוספות

החקק לעשותו רשות היחיד, יש לחלק בין בית שהוא מקורה ובין חצר שאינו מקורה. כי לכאורה היה מקום לומר דאם במחיצת הבית אין בה עשרה אין לצרפה עם מחיצת החקק כשיש ביניהם יותר מג' טפחים לעשות הכל רשות היחיד, שכיון שאין בה עשרה מבחוץ נמצא שהרבים עוברין עליה ומגיעין עד החקק, ושוב לא שייך לצרפה עם החקק.

אמנם יש לחלק בזה בין בית מקורה ובין חצר, שהרי בגמ' מבואר דכשיש בהחקק דין רשות היחיד ממילא גם חוץ לחקק יש בו דין רה"י, מדין חורי רשות היחיד, וכתב שם דזה דוקא בבית מקורה ולא בחצר שאינו מקורה, כי בחצר שהוא

ונקרא רשות היחיד על ידי מחיצות החיצוניות הגבוהות עשרה, אבל לא על ידי המחיצות שבתוך אור הבית כי אינן גבוהות עשרה, ואין גדודי החקק מצטרפים עמהם, כיון דמופלגין מהם שלשה, ע"כ.

הבדל בין בית מקורה ובין חצר שאינו מקורה / לגבי דיני חורי רשות היחיד / לגבי הצטרפות שתי חצאי מחיצות

- חזון איש -

ז' אמנם בחז"א או"ח סי' ס"ה (מאות ס"א עד ס"ז) מאריך בזה בכמה סברות לכאן ולכאן, ובתוך דבריו מתבאר דלגבי צירוף מחיצת הבית כשאין בה עשרה עם מחיצת

מבוי פחות מעשרה שחקק בו עד שיעור עשרה

חקק עשרה במבוי והוא רחוק ממחיצה האמצעית ג' טפחים

- בית מאיר, אבן העזר -

ג. כחזיון הזה שמצינו בגמרא שלפנינו לגבי בית שאן בתוכו עשרה שמועיל חקק ד' על ד' להשלימו לעשרה, ושאר צריך לחקוק עד סמוך למחיצה, כעין זה מצינו בגמ' בעירובין דף ה'. דאי' דמבוי שאין בו גובה עשרה טפחים, חוקק בו להשלימו לעשרה טפחים, ואמר אב"י דצריך לחקוק בו במשך ארבע אמות לאורך המבוי, ואז יש להתיר המבוי על ידי קורה. ודין זה מובא בשו"ע או"ח סי' שס"ג סעיף כ"ו.

וכתב בבית מאיר או"ח סי' שמ"ה דמבואר מזה דאינו צריך לחקוק שיהא החקק של עשרה טפחים סמוך למחיצה השלישית של המבוי, אלא דדי במה שבהתחלת המבוי בלבד הוא חוקק ארבע אמות, ואע"ג שהחקק עשרה טפחים הוא רחוק מן המחיצה האמצעית של המבוי, אפילו הכי נותר המבוי ע"י הקורה, ואע"ג דהיתר מבוי ע"י הנחת קורה בפתח המבוי הוא דוקא כשיש למבוי דין רשות היחיד מדאורייתא, ומוכח מזה דדינו כרה"י אע"ג שהחקק רחוק מן המחיצה.

אכן בבית מאיר מתקשה באמת מזה על דעת הרא"ש שסובר שאם אין שם מחיצת עשרה צריך שהחקק יהא בסמוך למחיצה בשיעור ג' טפחים, דלדבריו תקשה דמה מועיל מה שחוקק בהתחלת המבוי במשך שיעור ארבע אמות, הרי כיון דמחיצה השלישית בעצמה אין בה עשרה טפחים מבחוץ, נמצא דמבוי זה אינו רשות היחיד מדאורייתא, כיון שהמחיצה השלישית רחוקה מן החקק יותר מג' טפחים.

ועל כרחק דבמחיצות שבת כיון שהוא רק למנוע שלא יהיו רגל הרבים בוקעין בו, אין הבדל אם יש מחיצה אחת בשיעור עשרה טפחים, אלא דכל שהחקק מוקף מחיצה שיעור עשרה טפחים הרי הוא רשות היחיד,

ואע"ג שהמחיצה היא רק על ידי צירוף ממה שבתוך החקק עם המחיצה שמסביב המבוי. ומאחר שהחקק שבמבוי יש לו דין רשות היחיד, ממילא דגם מה שמחוץ לחקק יש בו דין רשות היחיד, דדינו כחורי רשות היחיד דדינו כרה"י, כמבואר בסוגיין לגבי בית שחקק בו עשרה, דגם מחוץ לחקק יש בו דין רשות היחיד מדין חורי רה"י.

אמנם באבן העזר סי' שס"ג שם מתקשה בקושיא זו דמאי מועיל חקק של ד' אמות בתחילת המבוי, הרי כיון שאין במחיצה השלישית שיעור מחיצה, נמצא שהמבוי בסופו דינו כנפרץ במילואו לרשות הרבים או לכרמלית, ואם כן שלא במקום החקיקה ודאי נאסר, וגם במקום החקיקה יאסר כיון שהוא נפרץ למקום האסור.

והוא כתב דצריך לומר דמה שכתב בגמ' ובשו"ע שם דמבוי שהוא פחות מעשרה טפחים חוקק בו במשך שיעור ארבע אמות וניתר בקורה, מיירי דוקא במבוי שהמחיצה שמצד החוץ הפונה לרה"ר או לכרמלית יש בה שיעור עשרה טפחים, אלא שקרקעיתה של המבוי שמבפנים מוגבה יותר מן הקרקע שמחוץ למבוי, וכיון שהקרקע שבפנים מוגבה יותר, נמצא שהמחיצה מצד הפנים אין בה שיעור עשרה טפחים, ולכן אין מבוי זה ניתר לא בלחי ולא בקורה.

והוא מבאר, שלא אמרו חז"ל להתיר מבוי ע"י לחי וקורה אלא אם מבפנים ניכרות ג' מחיצות גבוהות עשרה טפחים, ואז מצטרף הלחי או הקורה להיות בצירופן ד' מחיצות, אבל אם בתוכו אין נראה ג' מחיצות גבוהות עשרה טפחים, אין המבוי ניתר לא בלחי ולא בקורה, ולכן אע"ג שמייירי שהמחיצות שמצד החיצון של המבוי הם גבוהות עשרה טפחים, עדיין צריך לחקוק בתוך המבוי עשרה טפחים במשך שיעור ארבע אמות, כדי שיהא בתוך המבוי מחיצות עשרה. ^[ח]

השלמות והוספות

ולפי זה נמצא שאין להוכיח מדברי הר"ן שסובר דגידוד ומחיצה מצטרפין אפילו אם הם רחוקין יותר מג' טפחים, דזה דוקא בבית מקורה שע"י שהן מצטרפין נמצא דגם בנייהם דינו כרשות היחיד מדין חורי רה"י, ואין להוכיח מזה דבשאר גידוד ומחיצה יצטרפו כשרחוקים ג' טפחים.

^[ח] אכן בבית מאיר שם מביא דברי האבן העזר, וכתב שדבריו אינן עולין להלכה, ועל מה שמקשה דהאין ניתר חלק המבוי שמחוץ לחקק, כתב שנעלם ממנו סוגיא שלפנינו שמה שמחוץ לחקק ניתר מדין חורי רשות היחיד. אכן כתב דזהו באמת דלא כדברי הרא"ש הנ"ל שסובר דצריך שיהא במחיצת הבית שמבחוץ שיעור גובה עשרה טפחים, יעו"ש.

אמנם לפי דברי החזו"א הנ"ל דמה שאמרו בסוגיין דגם מה שמחוץ לחקק דינו כרה"י מצד דין חורי רה"י נאמר דוקא בבית מקורה, נמצא דבמבוי פחות מעשרה שחקק בו ד' אמות בלבד לא נאמר על שאר החצר שדינו כחורי רה"י, ועדיין תקשה האין מתכשר כל המבוי ע"י חקיקת ד' אמות ברחוק למחיצה האמצעית של המבוי.